

Tidsfaktorekonomi leder till regressiv skatteskala

Tidsfaktorekonomi är ett ekonomiskt system där grundbulten är beskattning i form av tid – tidskatt. Idéerna bakom tidsfaktorekonomi är åtskilliga decennier gamla. Så föreslog t ex centerpartisten Anders Gernandt redan i mitten av 1970-talet i en riksdagsmotion att "... riksdagen hos regeringen anhängs om en utredning beträffande möjligheterna att införa ett system med tidskatt i stället för nuvarande skattesystem ..." (Riksdagens motion 1975/76:971).

För två år sedan publicerade Karl Gustafson en bok på svenska i tidsfaktorekonomi. Författarens naturvetenskapliga bakgrund är säkert ingen slump då en viktig poäng med tidsfaktorekonomin sägs vara att den är byggd på värdebasläran med sina oföränderliga sk grundenheter. Ekonomi av dagens snitt sägs däremot sakna grund i värdebasläran. Det rådande ekonomiska systemets funktion snedvrids, bl a till följd av den fortgående penningvärdeförsämringen, men den sk tidsfaktorn är beständig – mätenheten minut är konstant över åren. Ett väl fungerande ekonomiskt system ska vara fast förankrat i naturens lagbundna vetenskap enligt anhängarna av tidsfaktorekonomin – och detta kan alltså säkerställas genom att man inför tidskatt.

Bokens titel *Deus ex machina* betyder "Gud från maskineriet", vilket syftar på en företeelse som emellanåt förekom inom gamla tiders teater. När författaren till en pjäs hade trasslat till intrigen så totalt att han själv inte kunde lösa problemen gjorde han det lätt för sig genom att kalla på Gud som sänktes ner på scenen från ovan – dvs bokstavligen från

teatermaskineriet. Med sin övernaturliga förmåga ställde förstås Gud allt till rätta. Författaren driver tesen att mycket av bristerna i dagens ekonomiska system och människors levnadsbetingelser på ett snarlikt sätt kan rättas till genom att ett tidskattesystem införs. Inflation och möjligheter till spekulation och skattefusk upphör. Nyföretagande och uppfinningslusta blomstrar. Sverige kan betala sin statskund. Klassamhället avskaffas och jämställdhet mellan könen förverkligas. När alla länder implementerat systemet uppnås också global rättvisa m m.

Hur fungerar då en tidskatt som kan åstadkomma allt detta? Principen är enkel. Om alla erlägger skatt efter samma princip som vi får lön – dvs ett visst antal skattetimmar gånger vår tidlön och lika många timmar för alla – så har vi infört ett tidskattesystem. Detta sägs också vara rättvist. Vi har ju alla 24 timmar per dygn till vårt förfogande och det argumenteras i boken för att det då bör vara naturligt att vi också arbetar lika lång tid för vårt bidrag till samhället – dvs betalar skatt. Boken är skriven för icke-ekonomer och åtskilliga sidor ägnas åt att i detalj reda ut begrepp (många förkortningar och beteckningar introduceras) och till att bygga under argumentationen för detta skattesystem – bl a med räkneexempel av olika slag.

Två exempelpersoner – Fru Låglön som tjänar 60 kr per timme och Herr Höglön som tjänar 300 kr per timme – används genomgående i boken för att illustrera skillnaderna mellan dagens skattesystem och ett tidskattesystem. I dag får vi betalt i förhållande till det antal timmar vi arbetar. Man säger då att tidsfaktorn är värdebas på lönesidan. I bokens huvudexempel antas att Fru Låglön arbetar 50 timmar under året och alltså tjänar summa 3 000 kr och att Herr Höglön arbetar 10 timmar och därmed också tjänar 3 000 kr. För skattedelen gäller däremot en annan princip.

BOKANMÄLAN

Karl Gustafson:
Deus ex machina,
Antropiska Förlaget,
2006, 204 sidor,
ISBN 91-630-7563-0.

Med dagens skattesystem utgår skatt på slutlönen oavsett hur lång tid det har tagit att förtjäna denna. På lika årsinkomst ska lika skatt betalas. Under ett antagande om en skattesats på 50 procent betalar därför både Fru Låglön och Herr Höglön i dag 1 500 kr i skatt. För att arbeta ihop till denna skatt måste Fru Låglön arbeta 25 timmar medan Herr Höglön endast behöver arbeta 5 timmar.

Ett tidskattesystem ska inbringa lika mycket skatteintäkter som dagens samtidigt som Fru Låglön och Herr Höglön ska arbeta lika lång tid var för att få ihop till sin skattebetalning. Denna ekvation löses genom att båda betalar skatt motsvarande 8 timmar och 20 minuters arbete. Med en lön om 60 kr per timme ska Fru Låglön då betala då 500 kr i skatt och Herr Höglön med en lön om 300 kr per timme ska betala 2 500 kr.

Statskassan fortsätter att få in 3 000 kr i skatt. Båda arbetar lika lång tid för det allmänna. Skatteskalen är progressiv. Fru Låglön betalar ca 17 procent och Herr Höglön ca 83 procent i skatt. Med tidskatt får Fru Låglön mer kvar i handen efter skatt, 2 500 kr, än Herr Höglön som får 500 kr kvar. Detta anses kunna betraktas som rättvist bl a därför att Fru Låglön arbetar längre tid under året (50 timmar) än vad Herr Höglön gör (10 timmar). Vid ett första påseende kan dessa resultat kanske te sig tilltalande.

Den svaga länken i argumentationen för tidskatt är emellertid att detta utfall endast uppstår om Fru Låglön arbetar fler timmar per år än vad Herr Höglön gör. Anta i stället att båda arbetar lika många, säg 30, timmar per år. Anta också att båda ska fortsätta att bidra med lika lång arbetad tid för sin skatt – 8 timmar och 20 minuter. Skattebetalningarna blir här lika stora som i bokens exempel. Fru Låglön betalar 500 kr och Herr Höglön betalar 2 500 kr. Årsinkomsten såväl före som efter skatt blir däremot annorlunda – till Fru Låglöns nackdel.

Till exempel får Fru Låglön nu 1 800 kr före skatt och Herr Höglön får 9 000 kr. Skattesatsen däremot blir nu lika för båda – ca 28 procent.

Under ett antagande om att alla har lika lång årsarbetstid visar sig tidskatt vara ett system som *Ekonomisk Debatts* läsare känner väl till, men under ett annat namn – nämligen proportionell skatt. Detta snuddar också författaren vid – i en passus på s 57:

Genom att förvandla den gamla rättslösa skattemodellen till ett naturenligt skattesystem, betalar ingen varken mer eller mindre skatt än någon annan räknat i tid. Man betalar olika penningbelopp beroende på den timlön man har, vilket kan liknas vid en proportionell skatt, men bara inom normaltidarbete (nta), som för närvarande är 8 timmar/dag.

Om Herr Höglön arbetar fler timmar under året än Fru Låglön – vilket är vanligare än det omvända då deltider är mer frekvent bland låginkomsttagare än bland höginkomsttagare – ger tidskattesystemet upphov till en regressiv skatteskala. Detta är en effekt som dessutom förstärks av ett annat förslag av författaren – som emellertid inte behöver delas av alla förespråkare av tidsfaktorekonomi – nämligen att övertid ska vara skattefri. Allt annat lika faller då den genomsnittliga skattesatsen för de som har hög årsinkomst på grund av hög årsarbetstid.

Ekonomien som bekantar sig med tidsfaktorekonomi kan vilja veta mer om systemets effekter än bara hur skatten är tänkt att tas ut. En modern ekonomi är ett komplext system som i så fall kräver ingående analys. En, låt vara synnerligen enkel och mekanisk, effektkedja av att införa tidskatt beskrivs i alla fall i boken:

Tidskatten medför att alla bidrar med lika många timlöner för att betala

skatt. Den skattefria övertiden leder till att man arbetar mer i ekonomin. Därigenom ökar konsumenternas självfinansieringsgrad och därmed minskar lånebehovet. Detta leder i sin tur till att räntan sjunker. Ökad aktivitet i ekonomin och sänkt ränta (en inte helt självklar kombination; *recensentens anm*) leder till förbättrade statsfinanser och ökade investeringar. När produktionskapaciteten ökar så ökar också exporten och vår valuta och handelsbalans stärks. Så hävdar författaren att det fortsätter ända fram tills dess bostadsbristen är avskaffad och hyrorna är låga (en ytterligare inte helt självklar kombination; *recensentens anm*) m m enligt listningen ovan av tidskattens välgörande effekter.

Efter att ha läst boken har jag inte blivit övertygad om att det faktiskt är så det kommer att gå om vi inför tidskatt. Effektanalysen känns mager. Detta måste emellertid inte nödvändigtvis bero på att tidskatteidén inte håller. Det

kan också vara så att det krävs ytterligare insatser – gärna från ekonomer – innan vi kan få en mer fullständig bild av vad tidsfaktorekonomi faktiskt kan innebära. Kanske är det sådana insikter som ligger bakom bokens avslutande uppmaning – nämligen att läsaren aktivt ska delta i arbetet för att tidsfaktorekonomi införs i Sverige. Även om läsaren inte gör det kan det kanske i alla fall sägas att det hör till ekonomens allmänbildning att känna till att begreppet tidskatt existerar, veta något om hur det är tänkt att fungera och dessutom ha hört talas om att det bakom denna tidsfaktorekonomi finns en grupp aktiva förespråkare.

Rickard Wall

Transportekonom vid Statens institut för kommunikationsanalys

REFERENSER

Riksdagens motion (1975/76:971), *Om ett system med tidskatt (av herr Gernandt)*.